

таны предложения внедрения рационального землепользования в условиях глобализации.

Ключевые слова: Сельскохозяйственные земли, консолидация, аграрные предприятия, эффективность, глобализация, государственное регулирование.

The dynamics and current trends in agricultural production in the agricultural sector. The general state of consolidation of agricultural land features and state regulation of land relations. The offers implementing sustainable land use in the context of globalization.

Keywords: Agricultural land, consolidation, agricultural enterprises, efficiency, globalization, government regulation.

Дата надходження до редакції: 20.04.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Ходаківський Є.І.

УДК 631.115.8:637.1

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В. І. Радько, к.е.н., доцент

І. І. Андросович, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Розкрито основні тенденції розвитку виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах та проведено розрахунки основних його показників на перспективу

Ключові слова: молоко, собівартість, ціна, рентабельність, модель, ефективність

Актуальність теми. Молочне скотарство є дуже важливим видом виробничо-господарської діяльності в сільському господарстві. Незважаючи на тяжкий фінансово-матеріальний стан більшості товаровиробників та економічні умови, що склалися останнім часом в АПК, саме ця сфера забезпечує аграріїв регулярними сумами оборотних коштів, що можуть бути використані для забезпечення виробничого процесу. Економічна ефективність виробництва молока залежить від багатьох факторів: вартості витрат на одержання молока, обсягів попиту і пропозиції на ринку, обсягів та вартості залучених інвестицій для модернізації та удосконалення технологічних процесів і т.д. Досвід багатьох компаній, що успішно займаються даним видом бізнесу, свідчить про те, що при раціональному поєднанні виробничих ресурсів, ефективному управлінні та організації праці молоко може стати перспективною продукцією, що дасть змогу сільськогосподарським підприємствам підвищити прибутковість своєї діяльності.

Молоко дуже важливий продукт, який містить значну кількість поживних речовин, мікро- та макроелементів. Продукти його переробки мають неабияке значення для всіх верств населення, особливо для дітей, забезпечуючи їх ріст та розвиток. Як зазначав американський вчений К.Еклз: «Молоко може замінити будь-який продукт, але не має такого продукту, який би замінив молоко» [2, с.82]

Тому питання забезпечення населення якісною, безпечною та доступною за ціною молочною продукцією є дуже важливою складовою продовольчої безпеки країни.

Аналіз досліджень та публікацій. Питан-

ням розвитку виробництва молока, підвищення його економічної ефективності, формуванню обсягів пропозиції та попиту присвячено роботи багатьох відомих учених, серед яких Березівський П.С., Галушко В.П., Ільчук М.М., Камілова С.Р., Кваша С.М., Козак О.А., Пархомець М.К., Свиноус І.В., Шпичак О.М. та інші. Але в той же час залишаються невирішеними багато проблем галузі, що й стало важливою умовою для проведення даного дослідження.

Основна мета дослідження. Основною метою статті є встановлення основних закономірностей та розрахунок перспектив розвитку молока в сільськогосподарських підприємствах України.

Виклад основного матеріалу. Розвиток виробництва молока в Україні характеризується нестабільністю. Значне зменшення чисельності поголів'я корів в усіх категоріях господарств призводить до зменшення обсягу валового виробництва. Незважаючи на постійно зростаючий рівень середньорічних надоїв, ситуацію змінити в кращу сторону не виходить. Це призводить до обмеження пропозиції на ринку, що стимулює підвищення реалізаційних цін на молочну сировину. Внаслідок цього зростає вартість готової продукції, що в умовах обмеженої купівельної спроможності більшості населення призводить до зменшення обсягів споживання. Все це в сукупності обмежує можливість для забезпечення ефективного розвитку.

У сільськогосподарських підприємствах відмічається стрімке скорочення чисельності дійного стада протягом 2000-2011 рр., що стало важливою причиною зменшення обсягів виробництва на 1,423 млн т або майже 40% (рис.1).

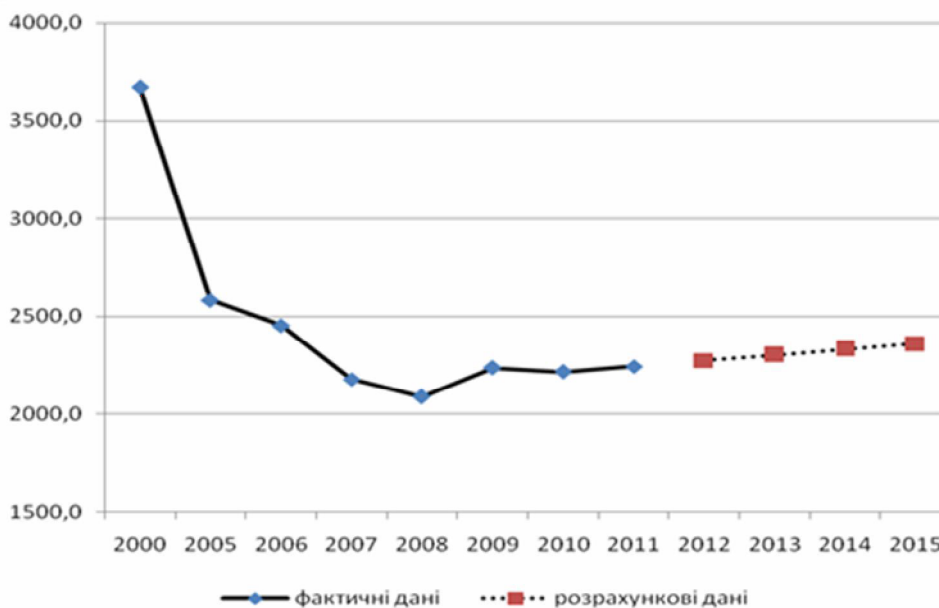

Рис.1. Виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах України

Окремо слід відмітити тенденцію, що спостерігається протягом 2007-2011 рр. За досліджуваний період відбувається стабілізація рівня виробництва молока і навіть деяке його зростання. Це вказує на те, що ситуація в галузі дещо змінюється і характеризується позитивними тенденціями. Якщо ці закономірності залишаться стабільними, то за нашими розрахунками обсяг виробництва молока за досліджуваний період відбувалося з 2000 р. по 2008 р. Протягом 2007-2011 рр. відмічається інша тенденція. Так, у 2007 р. було реалізовано 2017,3 тис. т молока, а у 2011 р. – 2061,3 тис. т, що на 44,0 тис. т, або 2,2% більше. Тобто, останніми роками відбувається збільшення обсягів реалізації, що суттєво підвищує рівень товарності. Крім того, якщо проаналізувати маркетингові канали реалізації, то відмічається чітка тенденція до зростання питомої ваги переробних підприємств у загальній структурі.

Однією з найважливіших причин певної стабілізації у молочному скотарстві є зростання реалізаційної ціни на молочну сировину. Так, протягом 2000-2011 рр. даний показник підвищився з 53,64 грн/ц до 304,2 грн/ц, або майже в 5,7 рази. При цьому темпи приросту обсягу реалізації перевищують темпи приросту обсягу виробництва.

Виробництва у сільськогосподарських підприємствах до 2015 р. збільшиться до 2363,1 тис. т., або майже наблизиться до рівня 2006 р.

Як стверджують Тунєєв М.М., Сухоруків В.Ф., суттєві сторони процесу відтворення відображаються в системі економіко-математичних моделей [4, с.60]. Для виявлення основних тенденцій розвитку виробництва молока було проведено розрахунки з використанням

методів економіко-математичного моделювання, а саме апроксимації та згладжування. У результаті було отримано модель виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах України, математичний вираз якої набув такого вигляду

$$y = -16,01x^3 + 280,3x^2 - 1551x + 4886 \quad (1)$$

При цьому рівень достовірності апроксимації склав 0,963, що дає підстави стверджувати, що дана модель описує основні закономірності розвитку молока в сільськогосподарських підприємствах з достатньо високою точністю, яка становить 96,3%.

Важко не погодитись з думкою авторів, які стверджують, що «технологічні зміни і покращення ефективності є найважливішими джерелами зростання виробництва» [1, с.6].

Зменшення обсягів виробництва молока призводить до зменшення обсягів його реалізації. Протягом 2000-2011 рр. обсяг реалізації зменшився на 622,4 тис. т, або на 23,2% (рис.2). Обсяг виробництва за цей період зменшився на 1422,8 тис. т., або на 38,8%. Тобто, темпи зменшення виробництва були майже в 1,6 рази меншими, ніж реалізації. Це призвело до збільшення рівня товарності – з 73,2% у 2000 р. до 91,8% у 2011 р., або в 1,25 рази.

Проведені дослідження чітко вказують на пряму залежність між закупівельною ціною на молоко і рівнем його товарності (рис.3). Підвищення ціни до 304,2 грн/ц у 2011 р. створило важливі передумови для збільшення товарності до 91,8%. Тобто, зростання ціни на молочну сировину суттєво збільшує мотивацію сільськогосподарських підприємств до підвищення обсягів її реалізації та виробництва.

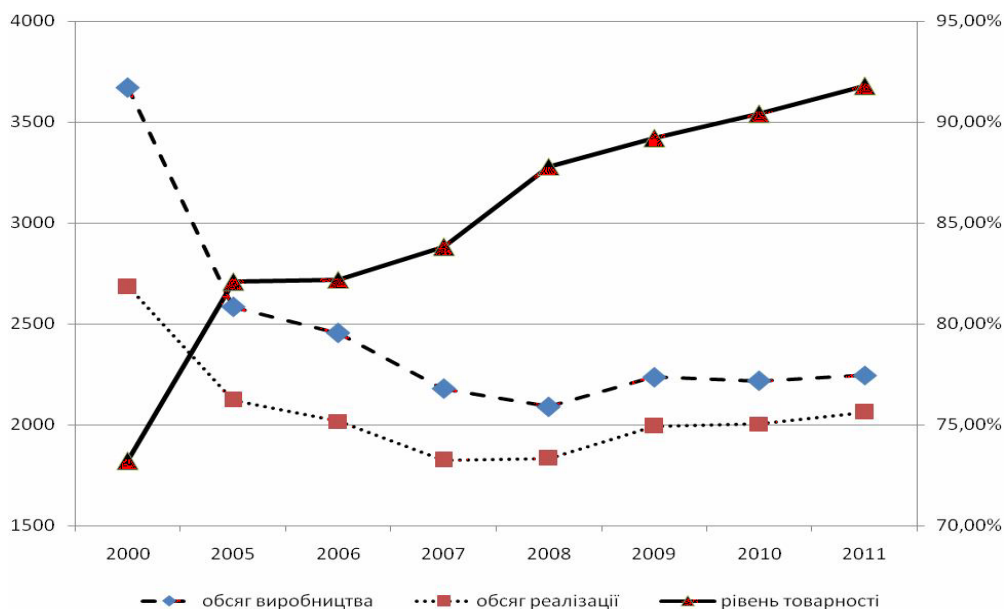

Рис.2. Товарність молока в сільськогосподарських підприємствах України

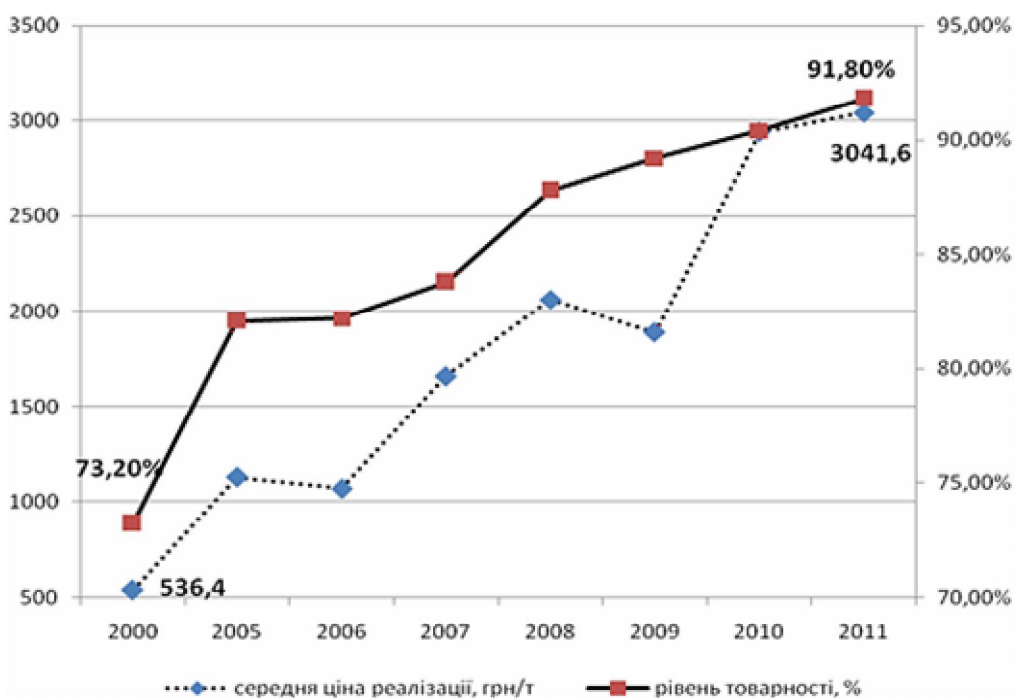

Рис.3. Залежність рівня товарності від ціни реалізації молока в сільськогосподарських підприємствах України

Важливим показником, що суттєво впливає на ефективність виробництва молока, є його собівартість. Протягом 2005-2011 рр. даний показник зріс на 172,22 грн/ц – з 92,08 грн/ц до 264,30 грн/ц, або майже в 2,9 рази. Для виявлення основних тенденцій розвитку собівартості молока було проведено розрахунки в результаті яких побудовано поліноміальну лінію тренда другого ступеня математичний вираз якого набув такого вигляду

$$y = 2,546x^2 + 9,280x + 77,45 \quad (2)$$

При цьому рівень достовірності апроксимації

склав 0,965, що дає підстави стверджувати, що дана модель описує основні закономірності розвитку собівартості молока в сільськогосподарських підприємствах з точністю 96,5%.

Розрахунки розвитку собівартості молока методом лінійного вирівнювання з урахуванням основних тенденцій протягом 2005-2011 рр. дають підстави стверджувати, що до 2015 року вартість виробництва молока зросте до 308,2 грн/ц. При чому величина достовірності апроксимації дорівнює 94,7%

Модель ціни реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами описується поліноміальною лінією тренда четвертого ступеня, яка має такий вигляд

$$y = 5,5x^4 - 75,41x^3 + 354,7x^2 - 628,5x + 457,1 \quad (3)$$

При цьому величина достовірності апроксимації складає 0,994, що вказує на 99,4% точність опису тенденції зростання закупівельної ціни.

Розрахунок реалізаційної ціни на молочну сировину на перспективу проводився методом лінійного вирівнювання з урахуванням основних тенденцій протягом 2005-2011 рр., за результа-

тами якого можна стверджувати, що до 2015 р. рівень досліджуваного показника зросте до 374,4 грн/ц. При чому величина достовірності апроксимації дорівнює 85,2%

Як стверджують Шимко О.В. та інші автори: «За допомогою прогнозування розробляються сценарії або картини майбутнього, ... які містять опис майбутніх можливих ситуацій» [5, с.85]

Результати економіко-математичних розрахунків розвитку основних показників виробництва молока на перспективу відображено в табл.1.

Таблиця 1.

Розвиток виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах на перспективу

Показник	Рік		
	2011	2013	2015
Обсяг виробництва, тис.т.	2245,9	2304,5	2363,1
Обсяг реалізації, тис.т	2061,3	2175,7	2290,1
Рівень товарності, %	91,80	94,4	96,9
Собівартість, грн./ц	264,30	286,25	308,2
Ціна реалізації, грн./ц	304,2	339,3	374,4
Рівень рентабельності, %	15,1	18,5	21,5

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що обсяг виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах до 2015 р. зросте до 2363,1 тис. т. Обсяг реалізації при цьому складе 2290,1,6 тис. т, що забезпечить підвищення рівня товарності до 96,9%.

Рівень рентабельності виробництва молока зросте з 15,1% у 2011 р. до 21,5% у 2015 р. Важливою складовою, що зазнає серйозного впливу на економічну ефективність, є невпинне зростання складових собівартості, особливо кормів та палива. Тому для забезпечення достатнього рівня прибутковості необхідно приділяти значну увагу удосконаленню годівлі та зменшенню витрат паливно-мастильних матеріалів. Особливу роль при цьому відіграє підвищення окупності вкладених коштів за рахунок підвищення якості молочної сировини, що дасть змогу підвищити реалізаційну ціну та, як наслідок, обсяг прибутку для сільськогосподарських підприємств від ведення такої діяльності.

Як стверджує О.Васильченко: «Молочний бізнес – прибутковий. Тільки це мають бути великі комплекси, тоді підуть спеціалісти» [2, с.19]. А Чагаровський В.П. додає: «Криза – не

катастрофа. Це можливість очищення, в тому числі і у молочній галузі» [3, с.33]. Тому необхідно ефективно використати ті умови, що склалися у молокопродуктовому підкомплексі для стабілізації ситуації та забезпечення розвитку.

Висновки та пропозиції. Виробництво молока має досить непогану перспективу. Останніми роками у цій галузі відмічаються певні кризові явища, але ринкова кон'юнктура формує необхідні передумови для ефективного розвитку. Зростання обсягів виробництва, реалізації та рівня закупівельної ціни дозволяють позитивно вплинути на економічну ефективність, тим самим підвищити інтерес товаровиробників. Зростання ціни до 374,4 грн/ц буде повністю відшкодовувати витрати на виробництво в розмірі 308,2 грн/ц і забезпечить прибутковість. Тобто, виробництво молока може бути повністю окупним. Однією з найважливіших проблем для більшості сільськогосподарських підприємств залишається неможливість залучення інвестицій для започаткування молочної ферми або її реконструкції чи модернізації. Тому для вирішення цих важливих питань необхідно залучати відповідні державні органи та інші структури.

Список використаної літератури:

1. Ефективність сільськогосподарських підприємств зростання продуктивності в сільському господарстві – К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні, 2003. – 8 с.
2. Пастернак Н. Чи буде сировина – якісна і в достатній кількості / Н. Пастернак // Молочна промисловість. – 2009. - №2(51). – с.18-21.
3. Антоненко Т. Європейський стандарт якості в Україні / Т.Антоненко// Молочна промисловість. – 2008. - №6(49). – с.30-33.
4. Тунеев М.М., Сухоруков В.Ф. Экономико-математические методы в организации и планировании сельскохозяйственного производства / М.М. Тунеев, В.Ф. Сухоруков // М.: Колос, 1977. – 224 с.
5. Шимко О.В., Рижиков В.С., Грибкова С.М., Шимко О.І., Щолокова А.Л. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник / О.В.Шимко та ін.// К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 296 с.

Раскрыты основные тенденции производства молока в сельскохозяйственных предприятиях и проведены расчеты основных его показателей на перспективу

Ключевые слова: молоко, себестоимость, цена, рентабельность, модель, эффективность

Main trends of milk production development in agricultural enterprises are revealed and main its indices estimation for prospects are conducted

Key words: milk, production costs, price, profitability, model, efficiency.

Дата надходження до редакції: 20.04.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Азізов О.П.

УДК 631.1.016:631.11

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В. В. Харченко, к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Досліджено організаційно-економічні особливості розвитку аграрного підприємництва в умовах реструктуризації економіки. Запропоновані основні напрями його подальшого розвитку.

Ключові слова: аграрне підприємництво, організаційно-економічні особливості, інформаційне забезпечення, інвестиції, сільськогосподарське виробництво.

Постановка проблеми. Стратегічний розвиток аграрного підприємництва є найважливішим чинником розвитку агропромислового комплексу, що дає змогу формувати конкурентні відносини на аграрному ринку держави. Проте, нині, на жаль, в умовах реструктуризації економіки виробнича діяльність переважної більшості аграрних підприємств є малоефективною. Це пояснюється низкою організаційно-економічних особливостей, серед яких найважливішими є: високий рівень виробничих витрат, недостатня забезпеченість ресурсами та власним капіталом, залежність виробництва від природно-кліматичних умов, тривалий термін окупності, недостатнє інформаційне забезпечення аграрного виробництва, а також низький рівень залучення інвестицій, що перешкоджає запровадженню інноваційних технологій. Вищенаведене вимагає проведення відповідних досліджень щодо особливостей розвитку та стійкого формування і функціонування аграрного підприємництва та становить актуальне науково-практичне завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні положення та практичні рекомендації щодо організаційно-економічних особливостей та сталого розвитку вітчизняного аграрного підприємства обґрунтовані в працях В. Андрійчука, М. Дем'яненка, О. Єрмакова, І. Лукінова, В. Микитюка, М. Маліка, П. Саблука, В. Юрчишина та інших. Разом з цим, питання щодо організаційних та економічних особливостей розвитку аграрного підприємництва є недостатніми та потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо ефективного розвитку аграрного підприєм-

ництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині аграрне підприємництво відіграє одну із ключових ролей щодо ефективного функціонування ринкового середовища. Відмітимо, що серед найважливіших умов сучасного розвитку аграрного підприємництва є наявність різних форм власності та можливість функціонувати в ринкових відносинах, а також свобода щодо вибору напрямів підприємницької діяльності.

Відповідно до Господарського кодексу України аграрне підприємництво – це «самостійна, систематична, здійснювана на власний ризик діяльність з виробництва агропродовольчої продукції з метою отримання прибутку, яка здійснюється в сільському господарстві нашої країни фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством» [1].

Відомо, що вільний розвиток аграрного підприємництва ґрунтується на таких основних принципах як: використання різних організаційно-правових форм власності, господарювання та розмірів сільськогосподарських підприємств; переважний розвиток малого підприємництва; збереження та раціональне використання матеріально-технічної бази; інтенсивне запровадження ресурсозберігаючих технологій [4; 5].

Аналіз організаційно-правових форм господарювання засвідчив, що нині діють такі їх види як: господарські товариства, фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства, виробничі кооперативи та державні підприємства. Структура наведених суб'єктів аграрного підприємництва України в динаміці за останні три роки наведено в таблиці 1.